

घाटिनी कुडिका" प्रसन्नरा० करणे ल्युट् । उद्घाटन
तत्त्वाधने न० । भावे ल्युट् । उद्घाटन प्रतिबन्धनिरासे,
कृतबन्धस्य बन्धापकरणे च न० (खोला) ।

उद्घाटित लि० उद्+घट-णिच्-क्त । १ अघाटते आच्छादन-
रहिते प्रकाशिते आवरणरहिते कृतोद्घाटने ।

उद्घाटितश्च पु० उद्घाटितं प्रकाशितं यथा तथा जानाति
ज्ञा-क । विभे ।

उद्घात पु० उद्+हन्-घञ् । (ठोकरलागा) १ प्रतिघाते ।

"यथावदुद्घातसुखेन मार्गम्" रघुः । "यथावदुद्घातसुखेन
सोऽध्वना" भावः । "उद्घातिनो भूमिरिति रश्मिसंयमनात्"
शकु० । "प्रायेण प्रेथमाणेन अपानः पीड्यते यदि ।
गत्वा चोर्ध्वं निवसति एतदुद्घातलक्षणम्" इत्युक्ते २ प्राग-
वायुनाऽपानाभिवाते । नाभिमूलात् प्रेरितस्य वायो-
र्निरिच्छमानस्य शिरस्यभिहननमुद्घात इत्युच्यते । १ अारम्भे
"उद्घातः प्रणवोयासाम्" कुमा० । "आकुमारकयोद्घातं
यात्रिगोषो जगुर्भयः" रघुः । ४ उक्तुक्ते ५ मूढरे इशास्त्र
भन्वपरिच्छेदे ।

उद्घुषित लि० उद्+घुष-रवे इट् । १ कृतोद्घोषे २ प्रकटिता-
भिप्राये वाक्ये न० अथर्द्धे तु उद्घुषट् । उद्घुषे भेदि० ।

उद्घोष पु० उद्+घुष-घञ् । उद्घुषण्यकरणे 'दोषोद्घोष
भू विभेदावज्ञाकोषेक्षितादिकृत्' सा० द० ।

उद्घृश पु० उद्घृशति उद्+घृन्-घञ् । मस्तकदेशके
(उकुच) कीटभेदे ।

उद्घृण् लि० दण्डोदमग्नं नियमनम् उत्क्रान्तोदण्डम्
अस्मा० स० । १ प्रचण्डं । उच्चतो दण्डो यस्य । २ उच्चत-

दण्डयुते लि० "उद्घृण्णस्य मृहदोषिकाणाम्" रघु० ।

"उद्घृण्णधवल्कलः" हितो० । प्रा० स० । ३ उच्चतदण्डे पु०

उद्घृण्णपाल पु० उच्चतदण्ड उद्घृण्णः सद्यः पाल्यते पाल-
कर्मणि घञ् । उच्चतदण्डाकारे १ सर्पभेदे २ मत्स्यभेदे च भेदि०

उद्घृण्णर लि० उक्तुक्ते । १ उच्चते २ उच्चदलान्विते च ।

उद्घान् न० उद्+दो-भावे ल्युट् । १ बन्धने अमरः "उद्घाने
क्रियमाणे तु मत्स्यानां तत्र रज्जुभिः" भा० शा० १ १७ अ०
२ उद्घामे ३ शृङ्गां ४ बाणान्ते ५ मध्ये इत्यन्ते च पु० विभेः

उद्घान्त लि० उद्+दम्-क्त । अतिदमिते ।

उद्घाम लि० उद्घतं दान्तः अचसमा० । १ बन्धनरहिते, "गम्भ-
सुद्धतमुद्घामो वने मत्त इव द्विपः" भा० व० १ ४६ अ० ।
अप्रतिनियमे २ खतन्त्रे ३ अत्युपे च । "उद्घामानि प्रथयति
शिलावेशसभियौवनानि" मेघ० "नदत्याकाश गङ्गावा

स्रोतस्तुद्घामदिग्गजे" रघुः उत्कृष्टं चैव दामपाशाख्य-
मस्त्रं यस्य । ४ वरुणे पु० ४ गम्भीरे लि० "उद्घामभाव-
पिशुनामलवदृग्गुहास्त्रित्यादि" भाग० १ १६ अ० । ६ दण्डकभेदे
च्छन्दोभेदे पु० "अदि न युगलं ततः सप्तरेफास्तदा दण्डद्वि-
प्रयातो भवेद्दण्डकः । प्रतिचरणविष्टद्वरेफाः सुरसार्क्ष्यं
व्यालजीमूतलीलाकरोददामशङ्कादयः" इति वृत्तर० ।

उद्घाल पु० उद्+दल+णिच्-घञ् । १ वज्रवारकटणे, २ वनको-
ट्टवे "भोज्याः पुराणश्यामाककोट्टवोद्घालशालयः" सुश्रु०

उद्घालक पु० उद्घलयति भूमिसङ्घिनत्ति+उद्+दल-णिच्-
ण्वल् । १ वनकोट्टवे उत्पन्ने तु शिलाजित्वित्याद्युपक्रमस्य
'मन्त्रकोरदूषकश्यामाकोद्घालकादीनां विरुद्धणच्छेदनीया-
नाञ्च इव्याणां विधिवदुपयोगः' "अथ सर्वेषां प्राणिनामव-
माहाराधं वर्गं उपदिश्यते । तद्यथा रक्तशालिग्रहि-
कगङ्गु सुकुन्दकपाण्डु कपीतकप्रमोदककालकाशनकपुष्पक-
कर्दमकयकुनाम्नसुगन्धकलमनीवारककोट्टवोद्घालकश्यामाक-
गोधूमवेणुयवादयः" इति च सुश्रुतः । आयोदधौ-
स्यशिष्ये आरुणौ २ कृपिभेदे । तस्य तन्नामकत्व-

प्राप्तिः भा० आ० ३ अ० उक्ता "यथा एत-
स्मिन्नन्तरे कश्चिद्विधौस्थोनामायोदधौस्यस्तस्य शिष्यास्तयो
बभूवुः उपमन्युरारुणिवेदेति । स एकं शिष्यमारुणिं
पाञ्चाल्यं प्रेषयामास गच्छ केदारखण्डं वधानेति ।
स उपध्यायेन संदिष्ट आरुणिः पाञ्चाल्यस्तत्र गत्वा तत्
केदारखण्डं बद्धुं नाशकत् । स तत्र क्रिश्यमानोऽप-
श्यदुपायं भवत्येवं करिष्यामीति । स तत्र संविशे । के-
दारखण्डे शयाने च तथा तस्मिंस्तदुदकं तस्यै । ततः
कदाचिदुपाध्याय आयोदो धौस्यः शिष्यान्पृच्छत् कं
आरुणिः पाञ्चाल्यो गतः ? इति । ते तं प्रत्युचुर्भगन् ।
प्रेषितो गच्छ केदारखण्डं वधानेति । स एवमुक्तस्तान्
शिष्यान् प्रत्युवाच तस्मात् तत्र सर्वे गच्छामो बलं स
गत इति । स तत्र गत्वा तस्याङ्गानाय शब्दश्चकार ।
भो आरुणे पाञ्चाल्य कासि वल्ल ! एहीति । स तत्सु-
त्वारुणिरुपाध्यायवाक्यं तस्मात् केदारखण्डात् सहस्रं
उत्थाय तमुपाध्यायमुपतस्थे । प्रोवाच चैनमयमगच्छाम्
केदारखण्डे निःसरमाणमुदकमवारुण्यं संरोजुं संविष्टे
भगवच्छब्दं श्रुत्वा सङ्घा विदार्य केदारखण्डं भवन्तमुप-
स्थितः । तदभिवादये भगवन्तमाज्ञापतु भवान् कमर्थम्
करवाण्येति । स एवमुक्त उपध्यायः प्रत्युवाच तस्मात्
भवान् केदारखण्डं विदार्योत्थितः तस्मादुद्घालक एव